

Sotsiaalkaitseministri 29. veebruari 2016. a määruse nr 18 „Puude raskusastme tuvastamise tingimused ja kord ning puudega tööealise inimese toetuse tingimused“ muutmise määruse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Määruse muutmise eesmärk on viia see kooskõlla mootorsõidukimaksu seadusega (MSMS) vastu võetud puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seaduse (PISTS) muudatustega. PISTS-i muudatusega tõsteti raske ja sügava puudega laste ning raske ja sügava puudega tööealiste toetuseid ning loobuti toetuse arvutamisest sotsiaaltoetuste määra alusel. Seetõttu on alates 01.06.2025 kehtivas PISTS-is kõik toetused esitatud konkreetsete summadena.

Lisaks on määruses varasemaga võrreldes oluliselt selgemalt kirjeldatud alused, mille järgi tuvastatakse laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastet. Varem olid selged kriteeriumid sätestatud vaid tööealistele. Plaanime edaspidi puude tuvastamise süsteemi terviklikku muutmist, kuid selguse huvides on siiski vajalik ka praegu määruses muudatusi teha. Muudatuse eesmärk on tagada, et puude raskusastme tuvastamine toimuks ühtsete ja läbipaistvate põhimõtete alusel kõigis vanuserühmades, pakkudes ka taotlejale suuremat selgust. Selgemad puude raskusastme tuvastamise alused on olnud ka sihtgrupi ootus. Seetõttu on määruses esitatud täpsustatud alused, mida täiendavad juhised ekspertarstidele. Ülereguleerituse vähendamiseks on määruse senised tööealistele kehtinud detailsemad tingimused viidud määruse lissasse. Muudatus ei mõjuta puude raskusastme tuvastamise protsessi, kuna senine praktika jääb kehtima. Määruse muudatused on kooskõlas 2024. aastal valminud laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamise juhendiga.

Samuti tehakse määruses täiendavaid muudatusi, mis on vajalikud õigusselguse tagamiseks.

1.2. Eelnõu ettevalmistajad

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Sotsiaalministeeriumi hoolekande osakonna puuetega inimeste õiguste poliitika juht Kadri Mets (kadri.mets@sm.ee).

Eelnõu mõjud on koostanud Sotsiaalministeeriumi analüüsi ja statistika osakonna analüütik Elo Reitalu (elo.reitalu@sm.ee). Eelnõu koostamisse on olnud kaasatud SKA teenuste osakonna ekspertiisitalituse juhataja Kalev Härk (kalev.hark@sotsiaalkindlustusamet.ee).

Eelnõu juriidilise ekspertiisi on teinud Sotsiaalministeeriumi õigusosakonna õigusloome ja isikuandmete kaitse nõunik Alice Sündema (alice.sundema@sm.ee).

1.3. Märkused

Määruse eelnõuga muudetakse sotsiaalkaitseministri 29. veebruari 2016. a määrust nr 18 „Puude raskusastme tuvastamise tingimused ja kord ning puudega tööealise inimese toetuse tingimused“ (edaspidi *määrus nr 18*), avaldamismärkega RT I, 28.06.2022, 21.

Määruse eelnõu on seotud [29.07.2024 vastu võetud MSMS-iga](#), millega nähti lisaks PISTS-i muudatustele (raske ja sügava puudega laste ning raske ja sügava puudega tööealiste toetuste tõus) ette määruse nr 18 muutmise.

Määrus ei ole seotud isikuandmete töötlemisega isikuandmete kaitse üldmääruse tähenduses, kuna ei muudeta puude raskusastme tuvastamise menetluse käigus töödeldavaid andmeid ega nende töötlemise viise. Muudatusega täpsustatakse puude raskusastme tuvastamise tingimusi ja korda ning kehtestatakse puudega inimese toetuse määrad.

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu koosneb kahest paragrahvist ja kahest määruse lisast.

Muudatuste tulemusena on määruses esitatud keskmise puudega tööeliste toetuste summad täisarvudena ümardatuna ülespoole ja need ei ole enam seotud sotsiaaltoetuste määraga. Samuti on täpsustatud laste ja vanaduspensioniealiste puude tuvastamise aluseid. Need muudatused muudavad toetuste summad inimestele arusaadavamaks ning puude tuvastamise alused selgemaks.

2.1. Eelnõu muudatused

Eelnõu § 1 punktiga 1 muudetakse määruse preambulit, mis viiakse kooskõlla 01.06.2025 a jõustuvate PISTS-i muudatustega, millegi muudeti ka määruse nr 18 aluseks olevaid volitusnorme.

Eelnõu § 1 punktiga 2 muudetakse määruse § 1 lõiget 1 (reguleerimis- ja kohaldamisala). Edaspidi sätestatakse määruses puude raskusastme tuvastamise tingimused ja kord ning keskmise puudega tööelise inimese toetuse tingimused ja suurused. Kehtiva määruse kohaselt kehtestatakse määrusega kõikide tööeliste toetuse tingimused. Määruse eelnõu muudatuse kohaselt kehtestatakse määrusega edaspidi vaid keskmise puudega tööeliste toetuste tingimused ja suurused. Muudatus tuleneb sellest, et raske ja sügava puudega tööeliste toetuse tingimused ja suurused on viidud PISTS-i.

Eelnõu § 1 punktiga 3 tunnistatakse kehtetuks määruse § 2 punkt 7 ja § 4 lõiked 4–9.

Määruse § 2 punkt 7 puudutab erijuhtumi mõistet. Edaspidi ei ole erijuhtumit enam määruse mõistete paragrahvis eraldi defineeritud, kuid selle alusel puude raskusastme tuvastamine jääb kõikides vanuserühmades endiselt võimalikuks. Erijuhtumi sisu on nüüd kirjeldatud otse määruse vastavates paragrahvides: § 5 käsitleb seda laste ja vanaduspensioniealiste ning § 6 tööeliste puhul.

Määruse § 4 lõiked 4–9 käsitlevad arstiõppe läbinud isiku arvamuse andmist laste, vanaduspensioniealiste ja tööeliste puude raskusastme tuvastamisel. Need lõiked tunnistatakse kehtetuks §-s 4, kuna muudetakse nende asukohta määruses (edaspidi § 5 lg-s 1 ja §-s 6).

Selle muudatusega koondatakse iga vanuserühma puude raskusastme tuvastamisega seonduvad sätted ühte paragrahvi, mis muudab määruse ülesehituse loogilisemaks ja arusaadavamaks.

Eelnõu § 1 punktiga 4 muudetakse määruse § 5 lõike 1¹ punkti 4 sõnastust. Kehtiva korra järgi hinnatakse laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastet kõrvalabi või juhendamise vajaduse alusel, arvestades mitme asjaolu samaaegset esinemist (asjaolud on loetletud punktides 1–4). Punkti 4 kohaselt võetakse hetkel arvesse, kas abivahend kompenseerib tervise seisundist tulenevaid piiranguid.

Muudatuse kohaselt võetakse lisaks abivahenditele arvesse ka ravi ja ravimite mõju piirangute kompenseerimisel. See muudatus on vajalik, kuna 2022. aastal lisati puuetega inimeste sotsiaaltoetuste seadusesse Riigikohtu lahenduse alusel „ravitoimingud“ kõrvalabi ja juhendamise määratluse hulka. Ravi ja ravitoimingutega arvestamist puude raskusastme tuvastamisel käsitleb ka juhend laste ja vanaduspensioniealiste isikute puude raskusastme tuvastamise eksperdiarvamuse andmiseks.

Eelnõu § 1 punktiga 5 täiendatakse määruse § 5 lõiketega 6–10, millega täpsustatakse seda, mille alusel toimub puude raskusastme tuvastamine lastel ja vanaduspensioniealistel inimestel. See toob senisest olulisemalt selgemad alused selle kohta, milliseid funktsiooni kõrvalekaldeid (ehk puude liike) SKA laste ja vanaduspensioniealiste puhul tuvastab. Samuti loob muudatus selgemad alused selle kohta, kuidas kujuneb puude raskusaste arvestades tervises seisundit ja tegevusvõimest tulenevaid piiranguid. Valdkonnad, mida hinnatakse, on analoogilised tööealistega. Muudatus ei mõjuta puude raskusastme tuvastamise protsessi, kuna senine praktika jääb kehtima. Määruse muudatused on kooskõlas 2024. aastal valminud juhendiga laste ja vanaduspensioniealiste isikute puude raskusastme tuvastamise eksperdiarvamuse andmiseks.

Määruse § 5 lõikes 6 on edaspidi selgelt välja toodud, millistes valdkondades ja funktsioonides SKA lastel ja vanaduspensioniealistel puude raskusastet tuvastab. Määrus tugineb 2024. aastal koostatud laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamise juhendile.

Puude raskusastme tuvastamisel hinnatakse funktsioonihäiretest tulenevate tegutsemise ja osalemise piirangute esinemist ja kõrvalabi, juhendamise ning järelevalve vajadust seitsmes valdkonnas (liikumine, käeline tegevus, suhtlemine, teadvusel püsimine ja enesehooldus, õppimine ja tegevuste elluviimine, muutustega kohanemine ja ohu tajumine ning inimestevaheline lävimine ja suhted). Piirangud nimetatud valdkondades võivad olla põhjustatud erinevate keha struktuuride ja funktsioonide kõrvalekaldest, mistõttu võivad need seonduda erinevate puude liikidega. Vastavalt funktsiooni kõrvalekaldele kujuneb ka puude liik, mis näitab, millisest funktsioonihäirest on piirang põhjustatud.

Eelnevast tulenevalt tuleb laste ja vanaduspensioniealiste tervises seisundist tulenevad tegevusvõime piirangud arstiõppe läbinud isikul kirjeldada valdkonniti ja funktsioonide lõikes analoogiliselt tööealistele järgmiselt:

1) liikumine – liikumiskompleks.

Liikumise valdkonnas hinnatakse järgmiseid põhitegevusi: liikumine eri tasapindadel, ohutu ja takistuseta ringiliikumine, seismine ja istumine, muud liikumise piirangud. Liikumise valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad liikumiskompleksi kõrvalekalde (ehk liikumispuude) raskusastme tuvastamisel.

2) käeline tegevus – muu funktsioon.

Käelise tegevuse valdkonnas hinnatakse põhitegevusi: käte sirutamine, asjade ülestõstmine ja liigutamine, käteosavus, muud käelise tegevuse piirangud. Käelise tegevuse valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad muu funktsiooni kõrvalekalde (ehk muu puude) raskusastme tuvastamisel.

3) suhtlemine – hinnatakse eraldi nägemiskompleksi, kuulmiskompleksi ning keele- ja kõnefunktsiooni. Suhtlemise valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad nägemiskompleksi, kuulmiskompleksi ning keele- ja kõnefunktsiooni kõrvalekalde (ehk nägemispuude, kuulmispuude, keele- ja kõnepuude) raskusastme tuvastamisel.

4) teadvusel püsimine ja enesehooldus – muu funktsioon.

Teadvusel püsimise ja enesehoolduse valdkonnas hinnatakse järgmisi põhitegevusi: teadvusel püsimine ärkveloleku ajal, soole ja põie kontrollimine, söömine ja joomine, muud teadvusel püsimise ja enesehoolduse piirangud. Teadvusel püsimise ja enesehoolduse valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad muu funktsiooni kõrvalekalde (ehk muu puude) raskusastme tuvastamisel.

5) õppimine ja tegevuste elluviimine – vaimne funktsioon.

Õppimise ja tegevuste elluviimise valdkonnas hinnatakse järgmisi põhitegevusi: tegevuste õppimine, tegevuste alustamine ja lõpetamine, muud õppimise ja tegevuste elluviimise piirangud. Õppimise ja tegevuste elluviimise valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad vaimse funktsiooni kõrvalekalde (ehk vaimse puude) raskusastme tuvastamisel.

6) muutustega kohanemine ja ohu tajumine – vaimne funktsioon.

Muutustega kohanemise ja ohu tajumise valdkonnas hinnatakse järgmisi põhitegevusi: väljaskäimine, ohu tajumine, toimetulek muutustega, muud muutustega kohanemise ja ohu tajumise piirangud. Muutustega kohanemise ja ohu tajumise valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad vaimse funktsiooni kõrvalekalde (ehk vaimse puude) raskusastme tuvastamisel.

7) inimestevaheline lävimine ja suhted – vaimne funktsioon.

Inimestevahelise lävimise ja suhtlemise valdkonnas hinnatakse põhitegevusi: sotsiaalsete olukordadega hakkamasaamine, olukorrale kohane käitumine, muud inimestevahelise lävimise ja suhete piirangud. Inimestevahelise lävimise ja suhtlemise valdkonnas esinevad piirangud kajastuvad vaimse funktsiooni kõrvalekalde (ehk vaimse puude) raskusastme tuvastamisel.

Ühel isikul võib samaaegselt esineda mitu erinevat funktsiooni kõrvalekallet, mistõttu võidakse tuvastada ka mitu puude liiki.

Määruse § 5 lõikes 7 sätestatakse, et valdkondades esinevate piirangute hindamise tingimused ning hinnatud valdkondades esinevad piirangute arvväärtused on esitatud määruse lisas 1. Määruse parema loetavuse ja kasutusmugavuse huvides on need detailsemad arvväärtused viidud eraldi lissasse.

Varasemalt oli määrusel vaid üks lisa, mis sisaldas tööealiste võtmetegevuste raskusastmete vastavustabelit.

Muudatuse tulemusel on määrusel edaspidi kaks lisa:

- Lisa 1 käsitleb laste ja vanaduspensioniealiste puude tuvastamise tingimusi ning vastavaid piirangute arvväärtusi;
- Lisa 2 käsitleb tööealiste puude tuvastamise tingimusi ning vastavaid piirangute arvväärtusi.

Määruse § 5 lõike 8 kohaselt tuvastatakse puude raskusaste lastel ja vanaduspensioniealistel isikutel selle valdkonna põhjal, kus esinevad suurimad piirangud, juhul kui piirangud esinevad mitmes valdkonnas. Näiteks, kui lapsel on liikumisfunktsiooni piirang, mis vastab keskmisele puude raskusastmele, ning samaaegselt nägemisfunktsiooni piirang, mis vastab raske puude raskusastmele, tuvastatakse lapsel raske puude raskusaste. Funktsiooni kõrvalekalde ehk puude liigina märgitakse mõlemad — nii liikumis- kui ka nägemisfunktsiooni kõrvalekalle.

Määruse § 5 lõikes 9 on sätestatud, millistel juhtudel võib ekspertarst lastel ja vanaduspensioniealistel erijuhtumina tuvastada puude raskusastme. Selline erandlik hindamine on põhjendatud juhul, kui valdkondade kaupa tegutsemisvõimet hinnates ei vasta üksikud piirangud puude raskusastme tuvastamise kriteeriumitele, kuid erinevate piirangute koosmõju tõttu on inimese igapäevane hakkamasaamine raskendatud.

Erijuhtumina tuvastatakse keskmise raskusastmega muu puue olukorras, kus eri liiki piirangud, mis üksikult ei vasta vähemalt keskmise raskusastme tingimustele, põhjustavad koosmõjus selliseid tegutsemise ja osalemise raskusi, mis takistavad isiku eakohast iseseisvat toimetulekut.

Määruse § 5 lõikes 10 on sätestatud, millistest andmetest koosneb arstiõppe läbinud isiku koostatud eksperdiarvamus lapse või vanaduspensioniealise inimese kohta.

Muudatus on oluline, sest tulevikus peaks laste ja vanaduspensioniealiste eksperdiarvamus sarnaselt töövõime hindamise eksperdiarvamusega olema samuti inimesele kättesaadav. See aitab inimesel paremini mõista, millistest osadest eksperdiarvamus koosneb ning millistel alustel on puude raskusaste määratud.

Oluline uuendus on see, et eksperdiarvamuses kajastuvad hinnangud tegutsemise ja osalemise piirangutele, organismi funktsioonide kõrvalekalletele ning struktuuride

kahjustustele, kasutades rahvusvahelist funktsioneerimisvõime klassifikatsiooni (RFK). See lisainfo annab inimesele selgema ülevaate, milliseid tegutsemis- ja osalemise piiranguid ekspertarst hindas. Tulevikus võimaldab see info ka sotsiaalsüsteemi (nt kohaliku omavalitsuse) jaoks paremini tuvastada, millised piirangud inimesel esinevad ning millist tuge või teenuseid ta võib vajada.

Eksperdiarvamuses sisalduvad andmed:

- 1) andmed taotluse kohta;
- 2) tuvastatud puude raskusaste;
- 3) puude kestus;
- 4) põhjendus;
- 5) objektiivne staatus ja uuringutulemused;
- 6) loetelu funktsioonidest, kus tuvastati kõrvalekalde;
- 7) funktsiooni kõrvalekalde raskusaste;
- 8) hinnatud piirangute raskusaste valdkondades;
- 9) diagnoosid, mida arstiõppe läbinud isik on arvamuse andmisel arvesse võtnud;
- 10) hinnatud tegutsemise ja osalemise piirangud, organismi funktsioonide kõrvalekalded ja struktuuride kahjustused ning neid kirjeldavad RFK koodid.

Eelnõu § 1 punktiga 6 sõnastatakse määruse § 6 uuesti. Paragrahv käsitleb puude raskusastme tuvastamist tööelistel ning selle muudatuse eesmärk on koondada kõik tööelisi puudutavad sätted ühe paragrahvi alla. Seetõttu viiakse § 6 alla üle kehtiva määruse § 4 lõiked 5, 8 ja 9 ning § 6 lõiked 1–5 ja 8–9.

Määruse § 6 lõikes 1 olev sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 4 lõikest 5. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõikes 2 sätestab, et tööeliste puude raskusastme tuvastamisel kasutatavad valdkondade hindamistingimused, arväärtused ning võtmetegevused on toodud määruse lisas 2. Tegemist on kehtiva määruse § 4 lõigete 6–7 sisulise üleviimisega lissasse, ilma sisuliste muudatusteta.

Määruse § 6 lõikes 3 olev sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 4 lõikest 8. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõikes 4 on üle võetud kehtiva määruse § 4 lõikest 9. Punktid 1–4 jäävad muutmata, kuid välja jäetakse punkt 5, mis käsitles isiku enesehinnangut ja kohanemist piirangutega. Selle põhjuseks on asjaolu, et see info esitatakse juba taotluses ning ei ole vajalik korduv esitamine eksperdiarvamuse igas valdkonnas.

Määruse § 6 lõikes 5 olev sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 1. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõikes 6 olev sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 2. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõikes 7 olev sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 3. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõikes 8 olev sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 4. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõikes 9 olev sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 5. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõikes 10 olev sõnastus on üle toodud kehtiva määruse § 6 lõikest 8. Sõnastust ei ole muudetud.

Määruse § 6 lõikes 11 on üle võetud kehtiva määruse § 6 lõikest 9. Sõnastust on täpsustatud selgemaks, kuid muudatus ei mõjuta senist praktikat. Lõikes täpsustatakse, et erijuhtumina võib tööelisel tuvastada muu funktsiooni keskmise kõrvalekalde, kui erinevates valdkondades esinevad piirangud ei vasta küll raskusastme tuvastamise kriteeriumitele, kuid nende koosmõju tõttu on isiku igapäevane toimetulek raskendatud. Senine määrus ei täpsustanud, millise funktsiooni kõrvalekaldega erijuhtumi puue tuvastatakse; nüüd on see selgelt määratletud.

Eelnõu § 1 punktiga 7 täpsustatakse määruse § 8 lõike 2 sõnastust. Muudatuse kohaselt määrab Sotsiaalkindlustusamet puude raskusastme kestuse lähtudes isiku haiguse või vigastuse raskusest, tervises seisundist ning selle senisest kulust ja prognoositavast muutumisest. Uues sõnastuses jäetakse välja viited elukeskkonna ja rehabilitatsioonivõimaluste arvestamisele kestuse määramisel. Need asjaolud on jätkuvalt asjakohased puude raskusastme tuvastamisel, kuid kestuse määramisel neid enam ei arvestata. Selline eristus on kooskõlas PISTS-i § 2³ lõikega 6, mille kohaselt elukeskkonna ja rehabilitatsioonivõimalustega arvestatakse puude olemasolu ja raskusastme määramisel, mitte aga kestuse määramisel.

Eelnõu § 1 punktiga 8 sõnastatakse uuesti määruse § 9. Kehtiva määruse §-s 9 on sätestatud keskmise, raske ja sügava puudega tööeliste toetuste tingimused ja suurused. Alates 01.06.2025, mil jõustub PISTS, viiakse raske ja sügava puudega tööeliste toetuse tingimused ja suurused PISTS-i. Edaspidi reguleerib määrus vaid keskmise puudega tööeliste toetuse tingimusi ja suurusi, kuna need sõltuvad funktsiooni kõrvalekaldest (puude liigist). Sotsiaaltoetuste määrast loobumise tulemusena on kõik toetuste summad määruse eelnõus esitatud täissummadena, ümardatuna ülespoole.

Sotsiaaltoetuste määr (25,57 eurot) kehtestatakse riigieelarvega ja kuni 01.06.2025 arvutatakse puuetega inimeste sotsiaaltoetusi selle järgi.

Määruse § 9 lõikes 1 on välja toodud keskmise puudega tööeliste toetuste suurused, mis kujunesid määrusesse järgnevalt:

- 1) liikumisfunktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele on toetus kehtiva määruse järgi 161 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 41,17 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 42 eurot;
- 2) nägemisfunktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele on toetus kehtiva määruse järgi 148 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 37,84 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 38 eurot;
- 3) keele- ja kõnefunktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele on toetus kehtiva määruse järgi 112 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 28,64 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 29 eurot;
- 4) kuulmisfunktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele on toetus kehtiva määruse järgi 118 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 30,17 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 31 eurot;
- 5) vaimse funktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele on toetus kehtiva määruse järgi 133 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 34,01 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 35 eurot;
- 6) muu funktsiooni kõrvalekaldega tööelisele inimesele 142 protsenti sotsiaaltoetuste määrast ehk 36,31 eurot kuus. Muudatuse kohaselt on toetuse suurus edaspidi 37 eurot;

Määruse § 9 lõikes 2 kohaselt makstakse tööelisele isikule, kellel esineb mitme funktsiooni kõrvalekalde, mis vastab keskmisele puude raskusastmele, toetust suurimas võimalikus määras, mis on ette nähtud keskmise puudega tööeliste, s.o 42 eurot.

Eelnõu § 1 punktiga 9 loetakse määruse lisa lisaks 1 ja see asendatakse käesoleva määruse lisaga 1. Lisa 1 käsitleb lapsel või vanaduspensioniealisel inimesel hinnatavates valdkondades esinevate piirangute hindamise tingimusi ja hinnatud valdkondades esinevate piirangute arvvaartuseid.

Punktis 1 on välja toodud, milliseid arvvaartuseid ekspertarst valdkonnas esinevatele piirangutele paneb. See selgitab, kuidas kujuneb piirangu raskusastme arvvaartus. Ekspertarst kirjeldab funktsioonihäiretest tingitud tegutsemise ja osalemise piirangute ulatust RFK määrajate abil, mille tähendused on välja toodud lisas. Piirangu ulatuse kirjeldamisel lähtub ekspertarst võimalusel terviseinfos kajastatud standardiseeritud ja normeeritud (ehk kohaliku populatsiooni tulemuste põhjal arvutatud normidega) testidest, millel on konkreetne väärtusskaala

Punktis 2 on välja toodud, kuidas kujuneb piirangu arvvaartusest puude raskusaste valdkondade ja funktsioonide kaupa.

Punktis 3 on erisusena välja toodud, kuidas kujuneb arvvaartusest puude raskusaste teadvusel püsimise ja enesehoolduse valdkonnas.

Eelnõu § 1 punktiga 10 täiendatakse määrust lisaga 2, mis on esitatud käesoleva määruse lisas 2. Lisa 2 käsitleb tööealisel inimesel hinnatavates valdkondades esinevate piirangute hindamise tingimusi, hinnatud valdkondades esinevad piirangute arvvaartuseid ja võtmetegevuste hindamistabelit.

Varasemalt oli lisas vaid võtmetegevuste raskusastmete vastavustabel. Hindamistabel on uuendatud, sest 2022. aastal muutus taotlusvorm. Võtmetegevuste raskusastmete vastavustabel on lisas samasugune nagu tervise- ja tööministri 7. septembri 2015. a määrus nr 39 „Töövõime hindamise taotlusele kantavate andmete loetelu, töövõime hindamise tingimused ja töövõimet välistavate seisundite loetelu” lisas.

Lisa punkte 1–4 muudetud ei ole, need on lissasse toodud kehtivast määrusest (§ 4 lõiked 6–7 ja § 6 lõiked 6–7).

3. Määruse vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu ei ole puutumuses Euroopa Liidu õiguse rakendamisega.

4. Määruse mõjud

Määruses esitatud muudatuste eesmärk on tuua välja keskmise puudega tööeliste toetuse tingimused ja suurused ning luua selgemad alused laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamiseks nii nagu see juba on kehtivas määruses tööeliste puhul. Mõju analüüsimise eesmärk on hinnata, kas ja millisel määral mõjutavad määruses esitatud muudatused riigieelarvet ja puudega inimeste õigusi ning nende toimetulekut võrreldes kehtiva olukorraga. Detailsemalt on toetuste tõusu ja toetuste sotsiaaltoetuse määra lahti sidumisega seonduvaid mõjusid hinnatud MSMS-iga vastu võetud PISTS-i seletuskirja mõjude osas.

Määruses esitatud muudatuste rakendamisel võib eeldada lähtuvalt hea õigusloome ja normitehnika eeskirjast ja mõjude hindamise metoodikast ning kontrollküsimustikust mõju esinemist järgmistes valdkondades: sotsiaalne mõju, mõju majandusele ning mõju riigiasutuste korraldusele, kuludele ja tuludele.

Määruses esitatud muudatused ei avalda mõju välissuhetele, kohaliku omavalitsuse korraldusele, julgeolekule, regionaalarengule ega elu- ja looduskeskkonnale ning seetõttu ei ole mõju nendes mõjuvaldkondades hinnatud.

Eestis oli seisuga 31.12.2024 107 952 puudega inimest, neist keskmise puude raskusastmega 44 847, raske 52 810 ja sügava puudega 10 295 inimest (tabel 1).

Tabel 1. Puudega inimesed vanusegruppide ja raskusastmete lõikes seisuga 31.12.2024

Vanusegrupp	0-15	16-17	18-64	65+	Kokku
Keskmine	4 719	710	22 407	17 011	44 847
Raske	3 508	274	13 173	35 855	52 810
Sügav	425	87	3 764	6 019	10 295
Kokku	8 652	1 071	39 344	58 885	107 952

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet

4.1. Tööealiste puudetoetuste ümardamine

Sihtrühm: keskmise puudega tööealised

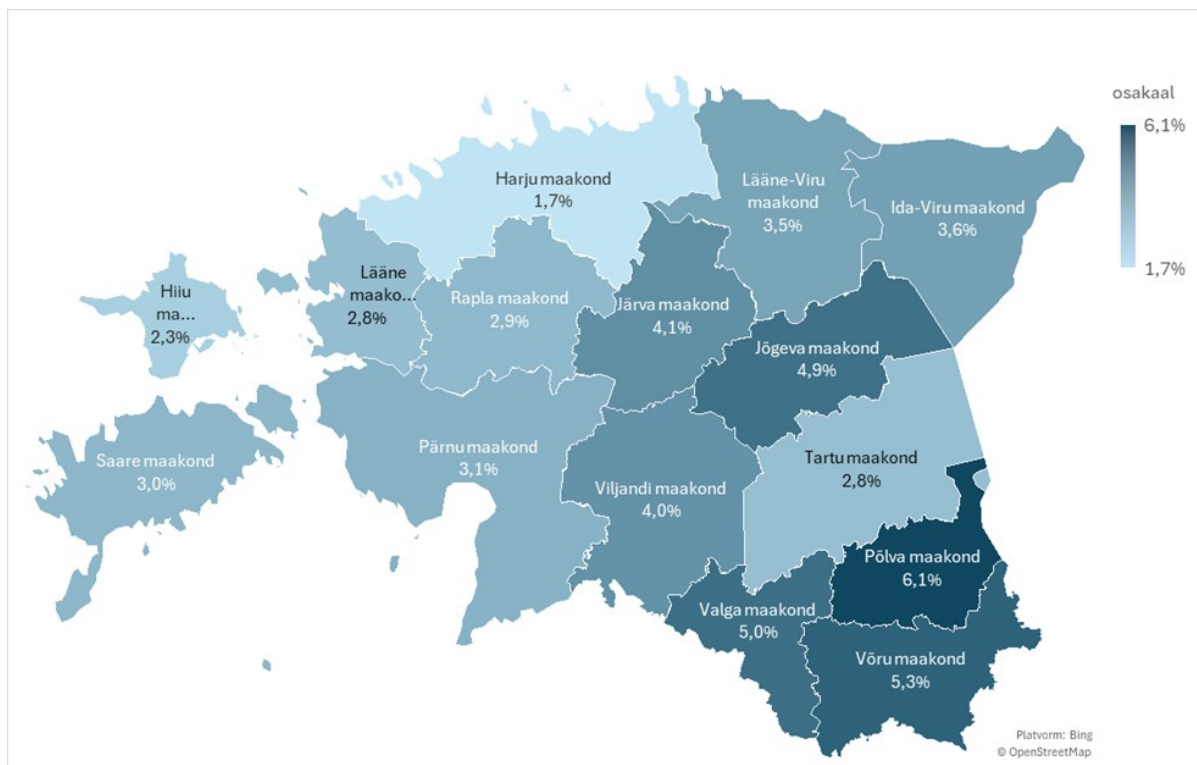
Muudatusest mõjutatud sihtrühmaks on kõik keskmise puudega inimesed vanuses 16–64 ehk 23 117 inimest. PISTS muudatusega ümardatakse kõik keskmise puudega tööealiste inimeste toetused ülespoole (toetused jäävad vahemikku 29-42 eurot kuus).

Tabel 2. Keskmise puudega tööealised (16-64) seisuga 31.12.2024

Puudeliik	inimeste arv aastas	puude toetus kuus	Puude toetuse kulud aastast täna	Puude toetus kuus uus	Kulud aastas	Sh lisakulud aastas
Keele- ja kõnepuue	137	28,64	47 084	29	47 676	592
Kuulmispuue	1 110	30,17	401 864	31	412 920	11 056
Liikumispuue	6 737	41,17	3 328 347	42	3 395 448	67 101
Liitpuue	5 786	41,17	2 858 515	42	2 916 144	57 629
Nägemispuue	427	37,84	193 892	38	194 712	820
Psüühikahäire	6 726	34,01	2 745 015	35	2 824 920	79 905
Vaimupuue	90	34,01	36 731	35	37 800	1 069
Muu	2 100	36,31	915 012	37	932 400	17 388
puudub	4	41,17	1 976	42	2 016	40
Kokku	23 117		10 528 438		10 764 036	235 598

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, Sotsiaalministeeriumi koostatud

Regionaalselt mõjutab muudatus enim Põlva maakonda, kuna keskmise puude raskusastmega tööelisi (16-64 aastaseid) on enim Põlva maakonnas (6,1% tööelisest elanikkonnast) ja kõige vähem Harju maakonnas s.o 1,7%-le tööelisest elanikkonnast on määratud keskmine puude raskusaste (Joonis 1).

Joonis 1. Keskmise puudega inimeste osakaal rahvastikust maakonniti seisuga 31.12.2024 (%)

Allikas: Statistikaamet, Sotsiaalkindlustusamet, Sotsiaalministeeriumi koostatud

Sotsiaalne ja majanduslik mõju

Muudatusettepaneku kohaselt ümardatakse keskmise puudega tööealise toetused ülespoole ning loobutakse senisest riigieelarves kehtestatud puuetega inimeste sotsiaaltoetuse määrast (mille alusel arvutatakse puudega inimeste sotsiaaltoetuse summad), see asendatakse toetuste summadega, mis muudab seaduse ja toetuste summad selgemaks ning loob parema ühtsuse teiste sotsiaalvaldkonna seadustega.

Puudetoetuste ümardamisega seoses on vaja teha väiksemaid muudatusi SKA infosüsteemides, töökorralduses ja protseduurides, kuid selle mõju on väike ning mõju avaldumise sagedus on ühekordne. Seetõttu ei ole mõju hindamise kriteeriumide alusel tegemist muudatustega, mis vajaksid põhjalikumat mõjuanalüüsi.

4.2. Puude raskusastme tuvastamise sätete täpsustamine

Sihtrühm: puudega lapsed ja -vanaduspensioniealsed

Muudatusest mõjutatud sihtrühmaks on kõik puudega lapsed (vanuses 0-15) ja puudega vanaduspensioniealsed (vanuses 65+) st ligi 68 tuh. inimest (tabel 1). Määruse muudatus aitab kaasa õigusselguse tagamisele laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamisel.

Sotsiaalne ja majanduslik mõju

Määruse muudatus aitab puudega inimestel paremini mõista, milliseid eluvaldkondi hinnatakse ja kuidas kujuneb nende puude raskusaste. RFK alusel lisatav info piirangute kohta selgitab, kuidas ekspertarst on hinnanud inimese terviseseisundist tulenevaid takistusi.

Tulevikus on SKA-I plaanis seda infot edastada ka STARi kaudu kohalikele omavalitsustele, et paremini kavandada vajalikku tuge ja teenuseid.

Seega on määruse sätete täpsustamise mõju sihtgrupile positiivne. Mõju avaldumise sagedus on hinnanguliselt keskmine¹ aga mõju ulatus väike – muudatusega ei kaasne kohanemiskulusi, halduskoormuse suurenemist sihtrühmale. Seetõttu ei ole mõju hindamise kriteeriumide alusel tegemist muudatustega, mis vajaksid põhjalikumat mõjuanalüüsi.

4.3. Riigivalitsemine (riigieelarve ja KOV-i kulud)

Kavandatud muudatused avaldavad mõju riigieelarve kuludele.

Keskmise puudega tööealiste (16–64) toetuse ümardamisega seotud lisakulu aastas on hinnanguliselt 0,24 mln eurot (tabel 3).

Tabel 3. Puudetoetuse ümardamisega seotud lisakulud aastas

	Isikute arv	Kulud enne muudatust 2024.aasta, eurot	lisakulud 2025. aastal, eurot	lisakulud 2026. aastal, eurot
Tööealise (16–64) puudetoetuse ümardamine ülespoole	23 117	10 528 438	117 799	235 598
Kokku		10 528 438	117 799	235 598

Allikas: Sotsiaalkindlustusamet, Sotsiaalministeeriumi koostatud

Riigiasutustest mõjutavad muudatused SKAd ja TEHIKut. Keskmise puudega tööealiste toetuse ümardamine ei avalda SKA töökorraldusele olulist mõju ja mõju ulatus ning mõju avaldumise sagedust saab hinnata pigem väikeseks. Mõju TEHIKule on väike, kuna mõju avaldumise sagedus on ühekordne. IT-süsteemide osas piisab olemasolevate seadistuste muutmise – uusi arendusi SKAIS2-le seoses määruse muudatustega ei ole vaja. Vajalikud tehnilised muudatused on testimisel.

Ekspertiisipraktika sisu otseselt ei muutu, määruse muudatus aitab pigem senist lähenemist ühtlustada ja loob selgemad raamid eksperdiarvamuste koostamiseks. Laste ja vanaduspensioniealiste puhul võimaldab määrus piiranguid täpsemalt kirjeldada RFK põhjal. Ekspertarstide töö muutub loogilisemaks ja kiiremaks. Kuigi alguses võib RFK koodide lisamine võtta lisaaega, ei pikene sellega menetlustähtajad. Juhendi rakendamise on SKA ajastanud perioodile, mil taotluste hulk on väiksem. Laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamise aluste täpsustamisega SKA hinnangul kulusid ei lisandu. Seega kokkuvõttes võib mõju riigiasutustele hinnata pigem väikeseks.

Ebasoovitavate mõjude risk on väike. Infosüsteemide arendamisega võib kaasneda väike risk: kui vajalikud muudatused ei valmi õigeks ajaks, võib see suurendada SKA töökoormust, töötajad peavad selgitama toetuste muutuste või väljamaksete hilinemise põhjuseid. Ekspertarstide töökoormus ja menetluse kestus võivad alguses veidi suurened, kuid need jäävad seaduses ette nähtud piiridesse. Määruse rakendamine ei too kaasa täiendavat rahalist kulu.

¹ muudatus mõjutab üldisemalt puude raskusastme tuvastamist (muudatus ei ole ühekordne), paraneb tulevikus tugi ja teenused.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Muudatuse tulemusel ümardatakse keskmise puudega tööelise toetused ülespoole täissummadeni ning loobutakse senisest riigieelarves kehtestatud puuetega inimeste sotsiaaltoetuse määrast. Muudatuste prognoositav lisakulu 2025. aastal on 117 799 eurot, 2026. aastal 235 598 eurot. Detailsemalt on kulud esitatud seletuskirja tabelis 3. Muudatuse eelarveline mõju on välja toodud [29.07.2024 vastu võetud MSMS-i seletuskirjas \(seletuskirja lisa uuesti arutamiseks teiseks lugemiseks\)](#), millega tõsteti osasid puudetoetuseid. Puuetega inimeste sotsiaaltoetuste puhul on tegemist riigieelarve arvestusliku kuluga.

Laste ja vanaduspensioniealiste puude raskusastme tuvastamise aluste täpsustamisega kulusid ei lisandu.

6. Määruse jõustumine

Määrus on kavandatud jõustuma 1. juunil 2025. a, mil jõustuvad MSMS-iga vastu võetud PISTS-i muudatused.

7. Eelnõu koostööstamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Määruse eelnõu esitatakse koostööstamiseks Rahandusministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks Eesti Puuetega Inimeste Kojale ja Sotsiaalkindlustusametile.